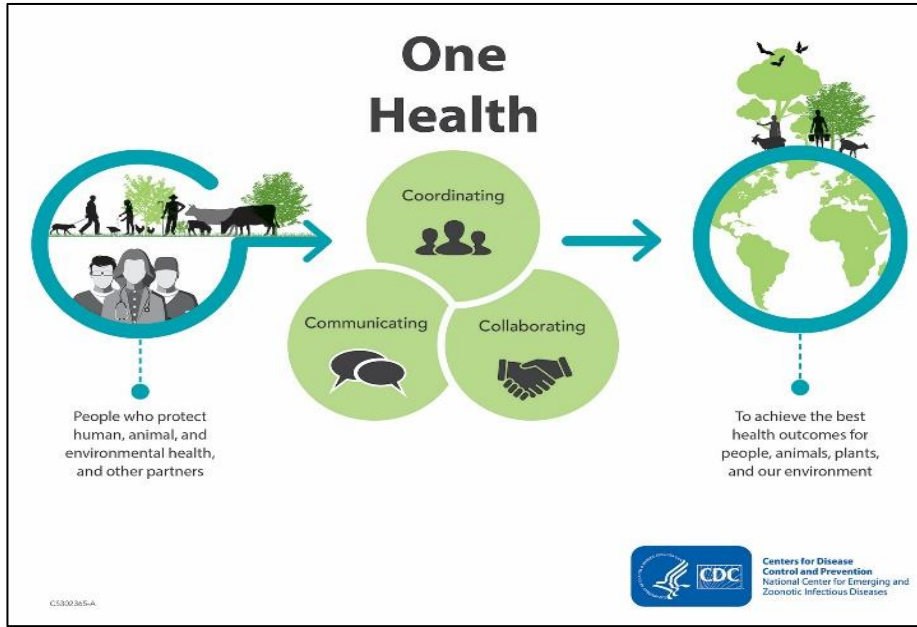

TEK SAĞLIK (ONE HEALTH)

“Tek Sağlık (One Health)” Kavramı ve Kapsamı

“Tek Sağlık” birden fazla sektörün iş birliği içinde yürüttüğü programları, politikaları, mevzuatları ve araştırmaları kapsayan, toplum sağlığının iyileştirilmesini temel alan bir yaklaşım biçimidir.¹ Tek sağlık, insan sağlığının hayvan sağlığı ve çevre sağlığı ile bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşünü benimsemektedir (Şekil 1).²

Şekil 1. Tek sağlık kavramının boyutları³

Tek sağlık özellikle aşağıdaki üç konu üzerinde yoğunlaşmaktadır:²

- ✓ -Gıda güvenliği
- ✓ -Zoonotik hastalıkların kontrolü (hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar)
- ✓ -Antibiyotik direnci ile mücadele

İnsan, hayvan ve çevre boyutlarında sağlık sorunlarına yaklaşım ve disiplinler arası iyi bir iletişim, bu kavram için çok önemlidir. Özellikle kuş gribi, kuduz gibi zoonotik hastalıkların sağlık, geçim kaynakları ve ekonomi üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Bu tür sağlık tehditleri tek bir sektör tarafından etkili bir şekilde ele alınamamaktadır. Bu hastalıklarla mücadele etmek için multidisipliner ve çok sektörlü bir işbirliğine ihtiyaç vardır.³ Yapılan araştırmalarda Dünya üzerinde her yıl 2,5 milyar vaka olduğu ve 2,7 milyon insanın zoonotik hastalıklardan öldüğü tahmin edilmektedir. İnsanlarda görülen hastalıkların % 61'i hayvansal kökenlidir. Sağlık Bakanlığı'nın tehlikeli görüp ihbarını mecbur kıldığı 50 hastalıktan 26'sı

¹ [Internet] <https://www.who.int/features/qa/one-health/en/> Erişim:19.11.2019.

² [Internet] <https://www.cdc.gov/onehealth/index.html> Erişim:19.11.2019.

³ [Internet] <https://www.cdc.gov/onehealth/images/multimedia/one-health-def.jpg> Erişim:19.11.2019.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2019/2020-23)

hayvanlardan insanlara bulaşmaktadır. Dünyada biyoterörizm amacıyla kullanılan hastalık etkenlerinin %70'ten fazlası hayvansal kökenlidir. Bunlar arasında Kuş Gribi, Kırım-Kongo kanamalı ateşi, BSE, SARS, MERS, Ebola, Nipah virusu, Batı Nil virusunun sebep olduğu hastalıklar sayılabilir. Yeni oluşan patojenlerin (Ebola, Batı Nil, Kuş Gribi) %75'i hayvanlardan insanlara geçmektedir. İnsanlarda görülen gıda kaynaklı hastalıkların da %90'dan fazlası hayvansal gıdalardan kaynaklanmaktadır.^{4,5} Ayrıca her yıl 5 yeni insan hastalığı ortaya çıkmaktadır ve bunun 3'ü hayvan kökenlidir.⁶

Ülkelere zoonotik hastalıklar konusunda bir kılavuz olabilmesi için, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ortaklaşa “Çok Sektörlü, Tek Sağlık Yaklaşımı: Ülkelerde Zoonotik Hastalıklara Yönelik Üçlü Bir Rehber” geliştirilmiştir.^{7,8}

Bu Kavram Nasıl Ortaya Çıktı?

Bilim adamları 1800'lerden bu yana hayvanlar ve insanlar arasındaki hastalık süreçlerinde benzerlik olduğunu belirtmişlerdir. Ancak insan ve hayvan tıbbı 20. yüzyıla kadar ayrı ayrı uygulama alanlarına sahip olmuştur.⁹ On dokuzuncu yüzyılda ilk olarak Virchow insan ve hayvanlar arasında geçen bulaşıcı bir hastalığı belirtmek için “zoonoz” terimini kullanmıştır. 2004 yılında Yaban Hayatı Koruma Derneği New York'ta bir araya gelerek “Küreselleşmiş Bir Dünyada Sağlığa Disiplinler arası Köprüler Kurmak” başlıklı bir sempozyum düzenlemiştir. Sempozyumda insanlar, evcil hayvanlar ve vahşi yaşam arasındaki hastalıkların durumu tartışılmış ve insan ve hayvan sağlığına yönelik sağlık tehditleriyle mücadele için öncelikler belirlenmiştir. Bu sempozyum ‘Tek Sağlık’ kavramının temelini oluşturmuştur.⁹ Son yıllarda da ‘Tek Sağlık’ kavramı, halk sağlığı ve hayvan sağlığı ile ilgilenen topluluklarda daha fazla tanınmaya başlanmıştır.⁷

Dünyada ve Ülkemizde Tek Sağlık (One Health) Konulu Çalışmalar ve Öneriler

Dünyada bu yaklaşımın yayılması amacıyla, dünyanın önde gelen sağlık örgütleri (FAO-OIE-WHO) üçlü bir ortaklık kurmuş ve altyapılarını bu amaçta birleştirmişlerdir. Bu ortaklık “Tek Sağlık” anlayışının temel ilkelerinden olan antibiyotik direnci ile mücadelede uygun antimikrobiyallerin hasta hayvan ve insanlarda etkili olarak kullanılmasına ve küresel olarak kaliteli ilaçlara erişim sağlanmasına çabalamaktadır.¹⁰ FAO tarafından 2011 yılında “Tek Sağlık” stratejik aksiyon planı yayınlanmıştır. Bu planda veterinerlik ve hayvan üretim tesislerinin güçlendirilmesi ile hastalık tehditlerinin daha iyi gözlenmesi ve hayvanların yaşadığı çevrenin geliştirilerek gıda güvencesi ve sağlık güvencesinin sağlanması temel hedef olarak görülmektedir.¹¹

⁴ [Internet] <https://tvhb.org.tr/2019/11/02/3-kasim-tek-saglik-gunu-2/> Erişim:19.11.2019.

⁵ [Internet] <https://www.klimik.org.tr/2019/07/10/zoonotik-tehdide-dikkat/> Erişim:21.11.2019

⁶ [Internet] <https://www.oie.int/en/for-the-media/onehealth/> Erişim:19.11.2019.

⁷ [Internet] <https://extranet.who.int/sph/one-health-operations> Erişim:19.11.2019.

⁸ [Internet] <https://extranet.who.int/sph/docs/file/3853> Erişim:19.11.2019.

⁹ [Internet] <https://www.cdc.gov/onehealth/basics/history/index.html> Erişim:19.11.2019.

¹⁰ [Internet] https://www.who.int/foodsafety/areas_work/antimicrobial-resistance/tripartite/en/ Erişim:19.11.2019.

¹¹ [Internet] <http://www.fao.org/3/al868e/al868e00.pdf> Erişim:19.11.2019.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2019/2020-23)

Ayrıca dünyada Tek Sağlık anlayışının yaygınlaşması için 2016 yılından itibaren 3 Kasım günü resmi olarak “Dünya Tek Sağlık Günü” olarak kutlanmaktadır.¹²

Ülkemizde tek sağlık yaklaşımını ortaya koyabilmek ve bu anlayışı yaygınlaştırmak için Türk Mikrobiyoloji Cemiyeti bünyesinde Tek Sağlık Çalışma Grubu kurulmuştur.¹³ “Tek dünya- tek sağlık” yaklaşımında hedeflenen başarıya ulaşılabilmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde uygulanması gereken girişimler Türk Tabipler Birliği ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği’nin “TEK DÜNYA TEK SAĞLIK” ortak kavramı kapsamında öne çıkardığı konular aşağıda özetlenmiştir:¹⁴

1. İlgili Bakanlıkların konuya özel birimlerinin sistematik bir biçimde güçlendirilmesi önerilir.
2. Ulusal Zoonoz Komitesinin güçlendirilmesi yararlı olur.
3. Zoonotik hastalıklara ilişkin epidemiyolojik çalışmaların geliştirilmesi ve çalışmalar arasında entegrasyon sağlanması önerilir.
4. Tıp ve Veteriner Fakülteleri ile ilgili araştırma enstitüleri arasında tek sağlık yaklaşımına yönelik işbirliklerinin geliştirilmesi yararlı olur.

***Unutmayalım;
Sadece tek bir dünya... Sadece “tek” bir sağlık kavramı....***

¹² [Internet] https://www.onehealthcommission.org/en/events/one_health_day/ Erişim:21.11.2019

¹³ [Internet] <https://www.tmc-online.org/index.php?func=ActivityDetails&ID=77> Erişim:19.11.2019.

¹⁴ [Internet] http://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=6691bf7c-9232-11e7-b66d-1540034f819c
Erişim:19.11.2019